

A szerzői jog új útjai

Dr. Sarkady Ildikó
Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
Szerzői Jogi Főosztály igazgatója

---

1. Bevezetés

A 2010. évi CXLVIII. számú törvény értelmében a Magyar Szabadalmi Hivatal elnevezése 2011. január 1-jétől Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalára (SZTNH) változott, igazodva a Hivatal széleskörű – valamennyi iparjogvédelmi oltalmi formát magába foglaló és a szerzői jog területére is kiterjedő – tevékenységéhez. A 2010. évi CXLVIII. számú törvénynek köszönhetően a Hivatal jogállásának kiigazításával és hatásköreinek bővítésével az SZTNH-nak a szerzői jog területén a kormányzati központjaként való működése megerősödött (követve pl. a német, a svájci és a szlovén példát, hiszen ezekben az országokban is a szellemi tulajdon-védelmi hivatal látja el a közös jogkezeléssel kapcsolatos állami feladatokat).

A Hivatal hatáskör-bővítése a szerzői jog területén a közös jogkezelő szervezetek nyilvántartásának és felügyeletének átvételét jelenti. Ennek az új hatáskörnek a keretében nyilvántartást vezet a szerzői és a szomszédos jogok közös kezelését végző szervezetekről, felügyeletet gyakorol a közös jogkezelési tevékenység felett, valamint előkészíti a közös jogkezelő szervezetek díjszabásainak miniszteri jóváhagyását, és megteszi az ehhez szükséges intézkedéseket.

2. Új Szerzői Jogi Főosztály

E új hatáskörök hatékony és eredményes ellátása érdekében felállításra került az új Szerzői Jogi Főosztály, amelynek főosztályvezetője (igazgatója) dr. Sarkady Ildikó és főosztályvezető-helyettese dr. Kiss Zoltán. A Szerzői Jogi Főosztály keretében két osztály jött létre: a dr. Kiss Zoltán osztályvezető alá tartozó Szerzői Jogi Hatósági Osztály, és a dr. Cserba Veronika osztályvezető irányítása alá tartozó Nemzetközi Szerzői Jogi Osztály.

A Szerzői Jogi Hatósági Osztály feladatai közé tartozik többek között a jogszabály-előkészítési és -véleményezési feladatok ellátása, a szerzői jogi jogszabályok hatályosulásának vizsgálata, tájékoztatás nyújtása, a felhasználás engedélyezése ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó szerző alkotása (árva mű) esetén és nyilvántartás vezetése a kiadott engedélyekről, valamint a közös jogkezelő szervezetek területén a regisztrációval, a felügyelet gyakorlásával és a díjszabások miniszteri jóváhagyásának előkészítésével járó feladatok ellátása.

A Nemzetközi Szerzői Jogi Osztály ugyanakkor közreműködik a szerzői jog területén folyó jogalkotással kapcsolatos nemzetközi, illetve európai együttműködéssel járó (így az EU-elnökséggel kapcsolatos) hivatali feladatok – így jogszabály-előkészítés, jogszabályok tervezetének véleményezése, nemzetközi szerződések előkészítése - teljesítésében, tájékoztatást nyújt megkeresés esetén, érvényesíti az európai közösségi jogi szempontokat a Hivatal jogszabály-

előkészítő tevékenységében, ennek érdekében figyelemmel kíséri, elemzi és értékeli az Európai Unió szerzői jogi jogalkotását és joggyakorlatát.

Végül a Szerzői Jogi Főosztály valamennyi dolgozója a Hivatal oktatási (így iparjogvédelmi tanfolyam keretében szerzői jogi tárgy oktatása, szerzői jogi távoktatási tananyag és jegyzet megírása) és promóciós tevékenységben (így előadások tartása konferenciákon, hivatali kiadványok megírásában való érdemi közreműködés) egyaránt részt vesz.

3. Szerzői jogi védelem alapjai

A szerzői jog a szellemitulajdon-jog másik ága, mely az iparjogvédelem mellett helyezkedik el. Eredetileg az iparjogvédelem területén a gazdasági-vagyoni viszonyok erőteljesebben jelentkeztek, mint a szerzői jogban; meg kell jegyezni ugyanakkor, hogy a technikai fejlődéssel ez a különbség egyre inkább szűkülni látszik. Az iparjogvédelmi jogok esetében a szerzői joggal szemben (mely a mű létrehozásával egyidejűleg jön létre) az oltalom keletkezése hatósági eljáráshoz, illetve lajstromozáshoz kötött. Az iparjogvédelem területére tartozik a műszaki alkotások (szabadalom, használati mintaoltalom), a dizájntermékek (formatervezetés mintaoltalom), az árujelzők (védjegy és földrajzi árujelzők), az eredetmegjelölések és a mikroelektronikai termékek védelme.

A szerzői jogi védelem a szűkebb értelemben vett szerzői jogot, valamint az úgynevezett kapcsolódó jogokat foglalja magába. A „szűkebb értelemben vett” szerzői jog az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat védi. A szerzői joghoz tartoznak ugyanakkor az úgynevezett „kapcsolódó” jogok is. Ez a kategória az úgynevezett szomszédos jogokat, valamint a sui generis adatbázisokhoz kapcsolódó jogokat foglalja magába.

Szerzői jogi védelem az irodalom, a tudomány és a művészet területén létrehozott alkotásokat illeti meg. A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. Összességében az mondható el, hogy az alkotás akkor „egyéni”, ha „az adott körülmények között lehetőség van többféle kifejezési módra, s ezek közül a szerző egyéni módon valósítja meg azok egyikét vagy másikat”, és akkor „eredeti”, ha „az nem csupán valamely már meglévő alkotás szolgálai másolata” (SzjSzjt. 38/03).

A személyhez fűződő jogok tárgya a szerző és műve közötti személyes kapcsolat. A szerző személyhez fűződő jogok elválaszthatatlanok a szerző személyétől: másra nem szállhatnak át, nem ruházhatók át, e jogokról nem lehet érvényesen lemondani. A szerző vagyoni jogainak átszállása vagy átruházása tehát nem érinti a személyhez fűződő jogokat. A személyhez fűződő jogokat csak személyesen lehet érvényesíteni. A szerző halála után a szerzői joghoz kapcsolódó - és ezért a szerzői jogi törvényben szabályozott - személyhez fűződő jogokat a védelmi időn belül az gyakorolhatja, akit a szerző irodalmi, tudományos vagy művészi hagyatékának gondozásával megbízott. Ha a védelmi idő eltelté után a szerző emlékét megsértik, az érintett közös jogkezelő szervezet vagy szerzői érdekképviselői szervezet is felléphet. Ez a rendelkezés garantálja, hogy - bármilyen hosszú idő telik is el - a szerző nevét mindig tüntessék fel a művén. Nem fordulhat tehát elő, hogy a Toldi valaha is Arany János szerzőként való feltüntetése nélkül jelenjen meg. A személyhez fűződő jogok jelentősége abban áll, hogy a szerző maga dönthet afelől, hogy egyrészt nyilvánosságra hozza-e művét, másrészt, hogy nevét feltüntesse-e az alkotáson. Harmadrészt a szerző rendelkezik művének integritása, azaz egységessége felett is.

A vagyoni jog a szerző vagyoni érdekeit szolgálja. A vagyoni érdek a mű érzékelhetővé tételével van szoros összefüggésben, ami pedig a szerzői jogi értelemben vett felhasználást jelenti. A személyhez fűződő jogokhoz hasonlóan – az Szjt.-ben meghatározott kivételektől eltekintve – a vagyoni jogok főszabályként másra nem szállhatnak át, nem ruházhatók át, és e jogokról nem lehet érvényesen lemondani. A vagyoni jogok átruházását, illetve átszállását a törvény tehát kivételesen lehetővé teszi, mégpedig az együttesen létrehozott mű, a munkaviszonyban alkotott mű, a szoftver, az adatbázis, a reklámozás céljára megrendelt mű és a megfilmesítési szerződés alapján létrehozott mű, illetve öröklés vagy jogutódlás esetében. A szerzői jogi törvény számos vagyoni jogot felsorol, e lista azonban nem kimerítő. A vagyoni jogok sajátossága, hogy azokat nemcsak a szerző gyakorolhatja. Gondoljunk például azokra az esetekre, amikor a vagyoni jogokkal nem a szerző, hanem például a munkáltató vagy a reklámozás céljára megrendelt mű megrendelője rendelkezik.

A vagyoni jogok körébe tartozik a következők engedélyezésének joga: a mű többszörözése (pl. fénymásolással, nyomtatással, internetre történő feltöltéssel), a mű terjesztése (pl. a mű kereskedelmi forgalomba hozatalával) és kiállítása, a mű nyilvános előadása (pl. színpadi előadás, hangverseny), a nyilvánossághoz közvetítése (azaz a műhöz interneten történő hozzáférés biztosítása) és továbbközvetítése (pl. televízióműsor kábelszolgáltatón keresztül történő sugárzása). E körbe tartozik az átdolgozás joga, ami jelenti a mű fordítását, színpadi, zenei feldolgozását, filmre való átdolgozását, a filmalkotás átdolgozását és a mű minden más olyan megváltoztatását is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre. Az átdolgozás eredményeként létrejött alkotás szerzői műnek minősül, ha egyéni-eredeti jellege megállapítható. A vagyoni jogok körébe tartozik az ún. merchandising jog: ez a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak (figura) kereskedelmi hasznosítása engedélyezésének jogát jelenti.

4. Közös jogkezelés és az ilyen szervezetekkel kapcsolatos új hivatali hatáskör

A közös jogkezelés elsősorban azokon a területeken létezik, ahol sem a szerzők nem képesek egyenként ellenőrizni a felhasználásokat, sem a felhasználóknak nem nyílik lehetőségük arra, hogy egyenként megkeressék a szerzőket azért, hogy engedélyt kérjenek tőlük. A közös jogkezelő szervezeteknek alapvetően a jogérvényesítés a feladata, ami kiterjed a felhasználás engedélyezésére, díjmegállapításra, díjbeszedésre, díjfelosztásra és adott esetben a jogok érvényesítésére is.

Összesen jelenleg nyolc közös jogkezelő szervezet került bejegyzésre, ezek a következők:

ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület, amelynek feladata a zeneszerzők, zeneszövegírók, zeneműkiadók és irodalmi szerzők közös jogkezelés körébe vont szerzői jogok érvényesítése, valamint a művekről, a jogutódokról és örökösökről nyilvántartás vezetése.

HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület, amely a képző-, ipar- és fotóművészek közös jogkezelés körébe vont szerzői jogok érvényesítését látja el.

FILMJUS Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesülete, mely az audiovizuális művek szerzői (pl. rendező, operatőr) és a filmelőállítók közös jogkezelés körébe vont szerzői jogok érvényesítését látja el.

Művészeti Szakszervezetek Szövetsége Előadóművészi Jogvédő Iroda (MSZSZ-EJI), mely az előadóművészek közös jogkezelés körébe vont szomszédos jogainak érvényesítéséért felel.

Magyar Hanglezkiadó Szövetség (MAHASZ), mely szervezet a hangfelvétel-előállítók közös jogkezelés körébe vont szomszédos jogainak érvényesítését végzi.

A reprográfiai díj területén három szervezet került bejegyzésre a Magyar Reprográfiai Szövetség, amely a szerzői művek fénymásolással vagy más hasonló módon történő magáncélú másolására tekintettel a szerzőket, valamint a művek kiadóit megillető jogdíjigényeket érvényesíti. A Magyar Szak- és Szépirodalmi Szerzők és Kiadók Reprográfiai Egyesülete, ez az egyesület az irodalmi és szakirodalmi szerzőket és könyvkiadókat megillető jogdíjakat osztja fel. Végül meg kell említeni a Reproress Magyar Lapkiadók Reprográfiai Egyesületét (Reproress), mely az időszaki lapok kiadóit megillető magáncélú másolásra tekintettel fennálló díjigényt osztja fel.

Megjegyezhető, hogy a szerzői és a szomszédos jogok közös kezelését végző szervezetek felett a Hivatal évente, illetve szükség esetén ellenőrzi, hogy a nyilvántartásba vétel feltételei a jogkezelő szervezetnél folyamatosan megvalósulnak-e, továbbá, hogy az alapszabály, a felosztási szabályzat és más belső szabályzat rendelkezései nem ütköznek-e a szerzői jogi jogszabályokba. Ennek során a Hivatal jogosult egyrészt az írásbeli figyelmeztetés adására, a törvényességi eljárás kezdeményezésére és végső soron a törlési eljárás lefolytatására. Végül meg kell említeni, hogy a közös jogkezelő szervezetek nyilvántartásával és felügyeletével összefüggő feladatok ellátásának fedezetét a felügyeleti díj biztosítja.

5. Hatáskörbővítés céljai

Mindenekelőtt ki kell emelni, hogy az új törvénymódosításnak köszönhetően az említett új közös jogkezelő szervezetekkel kapcsolatos feladatok Hivatalhoz történő áttételével megszűnt a szerzői joggal kapcsolatos állami feladatok ellátásának szétaprózódottsága. Ezáltal a hatékonyabb kormányzati kontroll mellett egyeztetetők össze a szerzői jogi jogosultak és a felhasználók érdekei. A hatékony kormányzati kontroll azt is jelenti, hogy a közös jogkezelő szervezetek nyilvántartási-felügyeleti rendje oly módon kerül a jövőben újjáalakításra, amely rendkívül komoly elemzési és döntéshozatali kötelezettségekkel jár majd együtt.
